

მეცნიერება

ლაშა მგელაძე
კონკურენცია სანავის ბაზარზე მითი თუ რეალობა - ნაწილი II -----7

ბია კვაშილავა
ეკონომიკურ ურთიერთობათა განვითარებისა და გრაფიკული ნიშნების
ნარმოშობის შესახებ (3,3 მლნ. - 10 000 ნნ.-ის წინანდელი
არქეოლოგიური მასალების მიხედვით) ----- 15

დავით ვეკუა, ალექსანდრე ტალიაშვილი
საქართველოში ეკონომიკის სამართლებრივი
რეგულირების საჭიროების შესახებ----- 26

ЛАША ТАБАТАДЗЕ
Проблемы качества обслуживания в Грузии----- 32

ენო სუმბაძე
სოციალური პარტნიორობა და მისი როლი
ეკონომიკურ ზრდაში ევროკავშირის ქვეყნებში ----- 35

შოთა ვეშაძი, გიორგი მებრელაძე
საქართველოს ევროკავშირთან ვაჭრობის
განვითარების პერსპექტივები----- 39

დავით ბასიაშვილი, სლავა ფეტილაძე
კარტელის გამოვლენის და აღკვეთის სამართლებრივი
და პრაქტიკული ასპექტები ----- 48

ვაჟა შუბითიძე
ნიკო ნიკოლაძე სახელმწიფო მართვის პრობლემებისა
და პრინციპების შესახებ----- 57

ლევან შუბითიძე
თავდაცვის ძალებში შრომითი რესურსებზე მოთხოვნა-მიწოდება
ტოტალური თავდაცვის კონცეფციის გავლენით ----- 64

COMPETITION IN THE FUEL MARKET MYTH OR REALITY – PART II

Copyright © 2024 the Author/s
Peer review method: Double-Blind
Accepted: May 17, 2024
Published: June 12, 2024
Original scientific article
DOI suffix: 10.36962/NEC19022024-7

Lasha Mgeladze
PHD, economics
Assistant-Professor
Georgian Technical University
<https://orcid.org/0000-0003-4608-7255>
E-mail: lmgeladze@gmail.com
Cell: (+995) 577229889

ABSTRACT

The study represents a continuation of research of current situation in the fuel market - Part II, which is one of the trending topics of the country. It specifies conclusions and recommendations prepared by the author in Part I, based on review of studies conducted by competition regulatory authority.

Besides, the study discusses an issue of effectiveness of operation of competition regulatory numbers in practice, which is widely established / approved in international practice and accordingly reflected / harmonized in Georgian legal system. The study summarizes the segment of state procurement market in terms of current situation in the fuel market.

The final part includes the author's conclusions and proposals regarding challenges, the fuel market currently faces and offers solutions to overcome.

Key words - Competition, fuel market, state regulation, concentration, State procurement, Consolidated tender.

REFERENCES:

1. Georgian Competition and Consumer Agency - CASE III of oil commodity 2023.08.17 https://gcca.gov.ge/uploads_script/decisions/tmp/phpa0YwRM.pdf	CASE I of oil commodity 2015.05.10 https://gcca.gov.ge/uploads_script/decisions/tmp/12ecff74000a47a3bbbbb755d78a7983.pdf
2. Georgian Competition and Consumer Agency - Auto fuel market monitoring – 2023.12.29 https://gcca.gov.ge/uploads_script/decisions/tmp/phpKJMTzX.pdf	5. Georgian Competition and Consumer Agency - Auto fuel market monitoring, 2019
3. Georgian Competition and Consumer Agency - CASE II of oil commodity 2018.05.15 https://gcca.gov.ge/uploads_script/decisions/tmp/a87be650e7d64307afda293742f7ad25.pdf	6. Georgian Competition and Consumer Agency - Auto fuel market monitoring, 2020
4. Georgian Competition and Consumer Agency -	7. Georgian Competition and Consumer Agency - Auto fuel market monitoring 2021
	8. Georgian Competition and Consumer Agency - Auto fuel market monitoring 2022
	9. Mgeladze Lasha - Competition in The Fuel Market Myth or Reality - Journal The New Economist, 2022 #2-4. 23-45

https://neweconomist.com.ge/journal/archive/28/

10. https://bm.ge/news/ratom-akrdzala-rusetma-satsvavis-eqsporti-da-ras-gamoitsvevs-es-saqartveloshi ; https://formulanews.ge/News/97883

11. Karchava, L. Veshapidze, S., & Chiabrishvili K. Economic perspective of establishing strategic partnership between China and Georgia. The New Economist Journal, 18 (3), 1-2

12. Veshapidze, S., (2017). THE TRADITIONS ORIENTATED ON EUROPEAN VALUES IN GEORGIA. Sciences of Europe. VOL 4, No 13 (13)

13. Veshapidze, S. (2022). Ilia Chavchavadze on the Methodological Aspects of Economic Processes Research and Modernity. Conference: VII International Scientific Conference. At: Tbilisi, Georgia.

14. Veshapidze, S. (2023). About the dangers of academic competition. Ivane Javakhishvili Tbilisi State University Press

15. Veshapidze, S., & Karchava, L. (2022). Contradictions of Globalization under the COVID-19 Pandemic. Bull. Georg. Natl. Acad. Sci, 16(4)

16. Veshapidze, S., & Mgeladze, L. (2023). Some aspects of protection of labor freedom in higher education institution. The New Economist 18 (1)

17. Veshapidze, S., & Putkaradze, R. (2023). International economic relations of Georgia at the modern stage of globalization. "Ekonomisti" #1, 58-69

18. 26. Veshapidze, S., (2017). THE TRADITIONS ORIENTATED ON EUROPEAN VALUES IN GEORGIA. Sciences of Europe. VOL 4, No 13 (13)

19. Veshapidze, S. (2022). Ilia Chavchavadze on the Methodological Aspects of Economic Processes

Research and Modernity. Conference: VII International Scientific Conference. At: Tbilisi, Georgia.

20. Veshapidze, S. (2023). About the dangers of academic competition. Ivane Javakhishvili Tbilisi State University Press

21. Veshapidze, S., & Karchava, L. (2022). Contradictions of Globalization under the COVID-19 Pandemic. Bull. Georg. Natl. Acad. Sci, 16(4).

22. Veshapidze, S., & Mgeladze, L. (2023). Some aspects of protection of labor freedom in higher education institution. The New Economist 18 (1)

23. Veshapidze, S., & Putkaradze, R. (2023). International economic relations of Georgia at the modern stage of globalization. "Ekonomisti" #1, 58-69.

24. Veshapidze, S., & Zoidze, G. (2021). Institutional Evolution of Higher Education in Georgia. The New Economist, 16(2), 1-1. DOI: https://doi.org/10.36962/NEC6102202133

33. Veshapidze, S., & Zoidze, G. (2022a). On State Intervention in the Economy through the Budget in Georgia. WORLD ECONOMY AND INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS. - International Scientific Collection - Vol. 5. Kyiv - CUL. https://doi.org/10.5281/zenodo.5807500

25. Veshapidze, S., Zubiashvili, T., & Chiabrishvili, K. (2021). Globalization and New Opportunities for Georgia. Globalization and Business. 12, 32-36.

37. Veshapidze S., Otinashvili R., Gvarutsidze A., Abuselidze G., Zoidze G. (2022). Modern technologies to overcome the challenges of globalization. Entrepreneurship, 10 (2), 22-32 DOI: 10.37708/ep.swu.v10i2.2 38. Zoidze, G., & Veshapidze, S. (2022a). The Modern Economy and Values. Cambridge Scholars Publishing. P. 125

კონკურენცია სანვაგის ბაზარზე მიტი თუ რეალობა - ნაწილი II

ლაშა მგელაძე,
ეკონომიკის დოქტორი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის
ასისტენტ-პროფესორი
ელ. ფოსტა: lmgeladze@gmail.com

აბსტრაქტი

ნაშრომი წარმოადგენს ქვეყანაში არსებული ერთ-ერთი აქტუალური თემის, სანვაგის ბაზარზე არსებული მდგომარეობის კვლევის გაგრძელებას - II ნაწილს. ის აზუსტებს ავტორის მიერ პირველ ნაწილში ასახულ დასკვნებსა და რეკომენდაციებს, კონკურენციის მარეგულირებელი უწყების მიერ განხორციელებული კვლევების მიმოხილვის საფუძველზე.

ამასთან, ნაშრომში განხილულია, საერთაშორისო პრაქტიკაში ფართოდ დანერგილი/აპრობირებული და საქართველოს სამართლებრივ ბაზაში შესაბამისად ასახული/გადმოღებული, კონკურენციის მარეგულირებელი ნომრების პრაქტიკაში მოქმედების, ეფექტიანობის საკითხი. მიმოხილულია სახელმწიფო შესყიდვების ბაზრის სეგმენტი, სანვაგის ბაზარზე არსებული სიტუაციასთან მიმართებაში.

ბოლოს წარმოდგენილია ავტორისეული დასკვნები და წინადადებები სანვაგის ბაზარზე ბაზარზე არსებულ პრობლემებსა და მათი გადაჭრის გზებთან მიმართებაში.

საკვანძო სიტყვები - კონკურენცია, სანვაგის ბაზარი, სახელმწიფო რეგულირება, კონცენტრაცია, სახელმწიფო შესყიდვები, კონსოლიდირებული ტენდერი.

შესავალი

სანვაგის ბაზარის თემატიკა ბოლო 20 წელია აქტუალობას არ კარგავს საქართველოში. ეს გასაგებია, რადგან ამ პროდუქტის ფასი უდიდეს გავლენას ახდენს როგორც ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობაზე ისე თითოეული მოქალაქის ყოველდღიურ ყოფაზე.

მისი აქტუალობიდან გამომდინარე, სანვაგის ბაზარი, მათ შორის, პოლიტიკური განხილვის/დაპირისპირების საგანიც ხშირად ხდება. აღნიშნული ბაზრის დიდი ფინანსური ბრუნვის/მიმზიდველობის გამო, დიდია ბაზარზე არასაბაზრო ინსტიტუტების ლობირების, საბაზრო ობიექტებს შორის „არაკონკურენტული გარიგებების“ (მეტი მოგების მიღების მიზნით), არასამართლიანი პოლიტიკური თამაშების სტიმულირების ალბათობა/ცდუნება.

თემის აქტუალობიდან და ზემოაღნიშნული გამოწვევებიდან გამომდინარე ჯერ კიდევ 2022 წელს გადავწყვიტეთ სანვაგის ბაზარზე არსებული სიტუაციის კვლევა და გამოვაქვეყნეთ შესაბამისი ნაშრომი [9], სადაც ბაზრის ანალიზთან და წარმოდგენილ რეკომენდაციებთან ერთად აღვნიშნეთ, რომ ჩვენი პოზიციების გადამოწმებისა

და დაზუსტების მიზნით ველოდებოდით კონკურენციისა და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სააგენტოს მიერ სანვაგის ბაზარზე არსებული კონკურენტული გარემოს კვლევის დასრულებას. შემდეგ კი დამატებით წარმოვადგენდით, სანვაგის ბაზარზე არსებული სიტუაციის გაუმჯობესების ჩვენს მიერ დაზუსტებულ რეკომენდაციებსა თუ ანალიზს.

მას ასე:

სანვაგის ბაზარი

თავდაპირველად მოკლედ შევეხეთ ნაშრომის პირველ ნაწილში ასახულ აქტუალურ გარემოებს და შემდგომ მოვახდინეთ მათი გაანალიზება კონკურენციის ეროვნული სააგენტოს მიერ გამოქვეყნებულ კვლევასთან მიმართებაში. ნაშრომის პირველ ნაწილში ჩვენ ყურადღება გავამახვილეთ შემდეგ საკითხებზე:

- სახელმწიფომ ჩანასახშივე/თავშივე დასვა საკითხი არამართებული კუთხით - სანვაგზე არსებული მაღალი ფასი ბაზარზე მოქმედი კომპანიების ბრალი ხომ არ არის, და არ გაამახვილა ყურადღება ბაზრის სახელმწიფოს მხრიდან არსებული რეგუ-

ლაციების ეფექტიანობაზე (თვითონ სახელმწიფო პოლიტიკა/არსებული რეგულაციები ხომ არ არის პრობლემის გამომწვევი მიზეზი).

• 2014 წლის მერე, კონკურენციის შესაბამისი მაკონტროლებელი უწყების არცერთი კვლევა არ ამხავილებს ყურადღებას არასაბაზრო ინსტიტუტების როლზე სანვავის ბაზარზე - არის თუ არა ჩართული რომელიმე არასაბაზრო ინსტიტუტი/ჩინოვნიკი პროცესში; აღნიშნულის გაუთვალისწინებლობა ხელს უშლის რეალური სურათის იდენტიფიცირებას შესაბამის ბაზარზე.

• კონკურენციის მარეგულირებელი უწყება, ბაზრის მონიტორინგისას, ძირითადად შემოიფარგლება მხოლოდ ფასების კონტროლითა და კონკურენციის დონის განსაზღვრით რაც არასაკმარისი ფაქტორია რეალური სურათის დასანახად - (ჭერფინდალ-ჰირშმანის ინდექსის საშუალებით ბაზრის მონიტორინგი არაეფექტიანია).

• სახელმწიფოს შეუძლია ზედმეტი კვლევების გარეშე განახორციელოს რეფორმები/ლონისძიებები ამა თუ იმ პრობლემის მოგვარების მიზნით; რაც შემთხვევებში საერთოდ არ არის საჭირო დამატებითი „ჩაღრმავებული“ კვლევები პრობლემის იდენტიფიცირებისა და მისი მოგვარებისთვის საჭირო ნაბიჯების გადადგმისათვის

• ხაზი გავესვით საკითხს რომ ბაზარზე 2014 წლის შემდეგ არსობრივად არ შეცვლილა სიტუაცია (უფრო გაუარესდა ვიდრე გაუმჯობესდა) - კონკურენცია სანვავის ბაზარზე უფრო მითია ვიდრე რეალობა და აღვნიშნეთ, რომ დაველოდებოდით კონკურენციის სააგენტოს დაანონსებულ მორიგ კვლევას ჩვენი მოსაზრებების/დასკვნების გადამონმების მიზნით და ა.შ.¹

გამომდინარე იქიდან, რომ კონკურენციისა და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სააგენტოს თავის 2023 წლის კვლევაში [1] (კვლევა) დაფიქსირებული აქვს კონკურენციის შემზღუდავი შეთანხმებული ქმედება სანვავის ბაზარზე; თამამად შეიძლება ითქვას, რომ ჩვენს მიერ პირველ ნაწილში გაკეთებული დასკვნა - „კონკურენცია სანვავის ბაზარზე უფრო მითია ვიდრე რეალობა“ გამართლდა.

თუ კვლევას დავეყრდნობით, დაზუსტებით შეიძლება ითქვას, რომ სანვავის ბაზარზე ადგილი აქვს კონკურენციის შემზღუდაველ შეთანხმებულ ქმედებას მსხვილი ეკონომიკური აგენტების მიერ. ეს კი ცალსახად მიაჩნია, რომ მსგავსი შეთანხმებული ქმედება დღეს არ წარმოქმნილა და კვლევაში მი-

თითებულ მსხვილ კომპანიებს დიდი ხანია მჭიდრო „თანამშრომლობა“ აქვთ ბაზარზე კონკურენციის კანონმდებლობის დებულებების მოთხოვნების დარღვევით, უფრო მეტიც, შეიძლება 2012 წლის შემდგომ არც კი გაუწყვეტიათ ურთიერთობები, რომელიც არღვევს კონკურენციის კანონმდებლობას - ამ ფონზე შესაბამისი მარეგულირებელი უწყების მონიტორინგის დოკუმენტები წლების განმავლობაში გვამცნობდა, რომ ბაზარზე კონკურენტული მდგომარეობა და 2012 წლის შემდეგ სიტუაცია მკვეთრად გაუმჯობესდა [5,6,7]. უფრო მეტიც, ახლად გამოქვეყნებული, ზემოაღნიშნული, კვლევა საერთოდ არ ითვალისწინებს გასული წლებში არსებული მდგომარეობის ანალიზს მაშინ როცა 2014 წელს გამოქვეყნებულ კვლევაში წინა 10 წლიანი პერიოდი აქვთ განხილული, ახალ კვლევაში კითხვაც არ არის დასმული ქონდა თუ არა ადგილი ნავთობის ბაზარზე, წინა წლებში შეთანხმებულ ქმედებას.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე კითხვის ნიშნის ქვეშ დგება, როგორც არსებული მარეგულირებელი ნორმების ეფექტიანობის ისე თვითონ კონკურენციის მარეგულირებელი უწყების ნაყოფიერების/საჭიროების საკითხი. ასევე, დასაზუსტებელია კონკურენციის ხელის შეშლისა თუ უფრო შემაფერხებელი დღეს არსებული ნორმები. ფაქტია, კითხვა/პრობლემა, რომელიც სანვავის ბაზარზე 2012 წელს არსებობდა აქტუალურია 2024 წელსაც. უფრო მეტიც, პრობლემის მოგვარების მიმართულებით არსობრივად არაფერი არ არის შეცვლილი - სულ სამი „ღრმა“ კვლევა ჩატარდა ამ ხნის მანძილზე და სამივეჯერ ბაზარზე შეთანხმებული ქმედება დადგინდა. აღნიშნულ საკითხს ჩვენ ვერ დავაბრალებთ არაკვალიფიციურობას, პირიქით კვლევის დოკუმენტებს თუ წავიკითხავთ ისინი კანონმდებლობის ნორმების დაცვითა და კვალიფიციურად არის შედგენილი. პრობლემა უფრო არსებული ნორმების არაეფექტიანობით და საკითხში არასაბაზრო ინსტიტუტების ჩართულობის გამო უფროა შექმნილი ვიდრე არაკვალიფიციურობის გამო - აქვე აღვნიშნავთ რომ არასაბაზრო ინსტიტუტების ჩართულობაზე კვლევაში არაფერია ნათქვამი მაშინ, როცა 2014 წლის კვლევაში მათ შორის აღნიშნულ საკითხზეცაა გამახვილებული ყურადღება.

აქ შეიძლება დაგვემთავრებინა ჩვენი ნაშრომი, რადგან ძირითად კითხვას უკვე გაეცა

პასუხი, მაგრამ საინტერესოა, ახალი კვლევის მიმობილვა ჩვენს მიერ პირველ ნაწილში დასმული საკითხებთან მიმართებაში - რამდენადაა გათვალისწინებული ის საკითხები ახალ კვლევაში რაზეც პირველ ნაწილში ვსაუბრობდით, კერძოდ:

1. არის თუ არა ბაზრის მსხვილ მოთამაშეებს შორის კარტელური გარიგება ბაზრის იმ სეგმენტზე რომელს ეგემენტსაც ეს კომპანიები იკავებენ (ბაზრის 58%) - შესაბამისი ორგანოს კვლევით დადგინდა რომ ბაზარზე ადგილი აქვს შეთანხმებულ ქმედებას ბაზარზე მოთამაშე 5 მსხვილ კომპანიას შორის. ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ, რომ ეს მდგომარეობა ერთჯერადი ან დროებითი ხასიათის ვერ იქნებოდა და მთელი წინა წლების მანძილზე გასამახვილებელი იყო ყურადღება ამ მიმართულებით, რაც არ ხდებოდა.

2. იქნებ ბაზარზე გაჩენილი წვრილი კომპანიები მსხვილი მოთამაშეების მიერ არის შექმნილი - მათი არაოფიციალური ქულის ქვეშ ფუნქციონირებენ (აღლო აუღეს კონკურენციის კანონს და წვრილი კომპანიებიც დაარეგისტრირეს რომლებსაც განსხვავებული ფასები აქვს) - ახალ კვლევაში არც ამ საკითხზეა გამახვილებული ყურადღება

3. არც კომპანიების ფასდაკლების ბრატებზეა საუბარი კვლევის დოკუმენტში (იქნებ ფასდაკლების ბრატების შეღავათებს თუ გავითვალისწინებთ ბაზარზე მოთამაშეებს ერთი და იგივე, ერთმანეთთან ძლიან ახლო ნიშნულზე მდგომი ფასი უფიქსირდებათ სანვავზე) - უბრალოდ ხაზგასმულია რომ ეს საკითხი კვლევის მიზნებთან მიმართებაში არ არის აქტუალური

4. ბოლო კვლევაში ვერ ვხვდებით ასევე ინფორმაციას ფასებს შორის სხვაობა ხომ არ არის გამოწვეული სანვავის ჩასხმის არასათანადო სიზუსტით (ლიტრაჟის დაკლებით დაბალი ფასის სანაცვლოდ)

5. კვლევაში ვერ ნახავთ ინფორმაციას სანვავის ექსპორტ იმპორტის სარკისებურ შედარებასთან დაკავშირებით - იქნებ სანვავის ნაწილი კონტრბანდით შემოდის და ამიტომაც ღირს შედარებით იაფი.

6. არსადაა ნახსენები მარკის ადეკვატურობა, იქნებ ერთი და იგივე მარკის ბენზინი ერთ გასამართ სადგურს ბევრად ხარისხიანი აქვს (გამდიდრებული დანამატებით) ვიდრე მეორეს ან პირიქით, არასტანდარტული სანვავის რეალიზაციას ეწვეა როგორც სტანდარტულის.

ყურადღება გვინდა გავამახვილოთ თვითონ

1 უნდა აღნიშნოს, რომ რუსეთმა 2023 წლის 21 სექტემბრიდან მოულოდნელად აკრძალა, შეზღუდა საავტომობილო ტრანსპორტის ბენზინისა და დიზელის სანვავის ექსპორტი - https://bm.ge/news/ratom-akrdzal-rusetma-satsvavis-eqspor-ti-da-ras-gamoitsvevs-es-saqartveloshi; https://formulanews.ge/News/97883

1 დეტალურად ინფორმაცია აღნიშნულ საკითხზე, სტატიის პირველ ნაწილზე შეგიძლიათ იხილოთ ჟურნალ New Economist-ის 2022 წლის #2-4 გამოცემაში, გვ. 23-45

ზემოაღნიშნულ საკითხზე არ არის ყურადღება გამახვილებული ბოლო კვლევის დოკუმენტში რაც, გარკვეულწილად, ბუნდოვანს ხდის რუსული სანჯავის ფასის გამო მოკვლევის დაწყების გადაწყვეტილების მიღებას.

მეორეს მხრივ (როგორც უკვე აღვნიშნეთ) თუ კარტელურ გარიგებაშია (ბაზარზე ადგილი აქვს კონკურენციის შემზღუდავ შეთანხმებული ქმედებას) ბაზარზე მოქმედი მსხვილი კომპანიები, რასაც შესაბამისი პასუხისმგებელი დაწესებულების ბოლო კვლევა ადასტურებს, ეს ვერ მოხდებოდა ბოლო დღეებში, ან თვეებში. ეს ნიშნავს, რომ კომპანიები დიდი ხანია (შესაძლებელია 2013 წლიდანაც) კარტელურ გარიგებაში არიან (შეიძლება არც შეუწყვეტიათ თანამშრომლობა/გარიგება არასდროს) და გამომდინარე იქიდან, რომ ბაზრის მონიტორინგისას მხოლოდ ფასზე და ჰირშმანის ინდექსზე ვიყავით ორიენტირებული, ვერ დავინახეთ რეალური სურათი, გამოგვჩაჩა/გამოგვეპარა რეალობა. ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე დასაზუსტებელია, რატომ არ დაინყო ბაზრის კვლევა და პრობლემების იდენტიფიცირება შესაბამის ბაზარზე განვლილ წლებში არსებულ მდგომარეობაზე.

ასევე სტატიის პირველ ნაწილში ჩვენ განხილული გვექონდა სახელმწიფო შესყიდვების სისტემა სანჯავის ბაზართან მიმართებაში - კონსოლიდირებული ტენდერების ქრილში. საინტერესოა რა მდგომარეობაა ამ კუთხით 2022-2023 წელს.

უნდა აღინიშნოს, რომ 2023 წელის 5 დეკემბერს გამოცხადებულ კონსოლიდირებულ ტენდერში როგორც რეგულარის ისე პრემიუმისა და სუპერის მარკის სანჯავზე, ბაზარზე არსებულ საცალო ფასსა და შესაბამისი ორგანოს გამოცხადებულ ფასს (ხაზს ვუსვამთ, გამოცხადებულ და არა ბაზრის მოკვლევის ან ვაჭრობის შედეგად დადგენილ) შორის ფიქსირდება 65, 80 და 94 თეთრის სხვაობა. ხოლო 2022 წელს გამოცხადებულ კონსოლიდირებულ ტენდერებში რეგულარის მარკის სანჯავზე 18, პრემიუმის მარკის სანჯავზე 36, ხოლო სუპერის მარკის სანჯავზე 57 თეთრის სხვაობა. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ, ერთის გარდა, ყველა ტენდერში მონაწილეობას იღებს და იმარჯვებს მხოლოდ ერთი კომპანია. ასევე იმარჯვებს, არც მეტი არც ნაკლები, ზუსტად გამოცხადებული ფასით (იხ. დანართი).

ზემოაღნიშნული ტენდენცია ფიქსირდება წინა წლებშიც, ნაშრომის პირველ ნაწილში ამ თემაზე ვრცლად ვისაუბრეთ. შესაბამისად, ამ ეტაპზე, უბრალოდ, ყურადღებას მოკლედ გავამახვილებთ შემდეგზე: დასაზუსტებელია, რა კრიტერიუმების

საფუძველზე დაადგინა სახელმწიფო დაწესებულებამ სატენდერო ფასი? რომელიც 2023 წელს სულ მცირე საცალო ბაზარზე არსებულ ფასთან შედარებით 65 თეთრით ნაკლებია. ეს იმ ფონზე, როდესაც კონკურენციის სააგენტო ბაზარზე ფასთა შორის დიდი განსხვავების გამო კვლევას იწყებს და ბაზარზე მოთამაშე 5 მსხვილ ეკონომიკურ აგენტს შეთანხმებულ ქმედებაში ამხელს. ისმის კითხვა - სახელმწიფოც ამ შეთანხმების (ბაზარზე არსებული შეთანხმებული ქმედების) ნაწილია? წინააღმდეგ შეთხვევაში გაუგებარია 65-96 თეთრიანი ფასთა სხვაობით გამოცხადებული კონსოლიდირებული ტენდერის „ფასის დასმის“ შინაარსი (მითუმეტეს იმ ფონზე, როცა მხოლოდ ერთ კომპანია იღებს ტენდერში მონაწილეობას და გამოცხადებული ფასის შეთავაზებით იმარჯვებს). ასევე, რატომ არ ინტერესდება შესყიდვების ბაზრის მონიტორინგით კონკურენციის მარეგულირებელი შესაბამისი სახელმწიფო დაწესებულება, მითუმეტეს იმ ფონზე, როცა 10 წელია ეს ბაზარი მსგავსი ტენდენციით ხასიათდება და როცა ასობით ათასი, რიგ შემთხვევაში მილიონობით, ლიტრი სანჯავის ერთი პირისგან (პირისგან რომელიც მხილებულია ბაზარზე შეთანხმებულ ქმედებაში) შესყიდვაზეა საუბარი... არის თუ არა კონკურენციის მარეგულირებელი უწყების სანჯავის ბაზრის ბოლო კვლევა რელევანტური მაშინ, როცა საერთოდ განხილული არ არის კორუფციული ელემენტი (კორუფციული ალბათობები ბაზარზე), ან, თუნდაც სექტორში სახელმწიფოს მიერ გატარებული პოლიტიკის ადეკვატურობა.

დასკვნა

ჩვენ არ განვმეორდებით და აღარ გავამახვილებთ ყურადღებას ნაშრომის პირველ ნაწილში ნამოჭრილ პრობლემებზე ტენდენციებსა თუ რეკომენდაციებზე, მითუმეტეს, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, მასში ასახული საკითხების უმრავლესობა გამართლდა (დადასტურდა კონკურენციის მარეგულირებელი შესაბამისი უწყების ბოლო კვლევით). უბრალოდ გვინდა აღვნიშნოთ და განსჯისთვის შევთავაზოთ მკითხველს შემდეგი საკითხი: არის თუ არა კონკურენციის მარეგულირებელი თანამედროვე, ფართოდ დანერგილი, აღიარებული ნორმები ბაზარზე თავისუფალი კონკურენციის შენარჩუნების ეფექტიანი მექანიზმი? ხომ არ არის იგი უფრო ბაზრის განვითარების ხელის შემშლელი ვიდრე ხელის შემწყობი? ან ოდესმე რეგულირების ეს მექანიზმი იყო ბაზრის განვითარების ხელის

შემწყობი? ჩვენი პასუხია, რომ არა, ის უფრო ხელისშემშლელი მექანიზმია ვიდრე ხელისშემწყობი. ამას ჩვენს მიერ ზემოთ მოყვანილი მაგალითიც ცხადყოფს - ბოლო ათი წელია სანჯავის ბაზარზე, ბაზარზე მოთამაშე მსხვილი კომპანიების მხრიდან, ადგილი აქვს შეთანხმებულ ქმედებას - კონკურენციის მარეგულირებელი ნორმების მიხედვით კონკურენციის დარღვევას და პრობლემა არ აღმოფხვრილა. მათ შორის ერთხელ არ დასმულა კითხვა, ამ ათი წლის მანძილზე, სანჯავის ბაზარზე არსებული არასახარბიელო მდგომარეობა ხომ არ არის არასწორი სახელმწიფო პოლიტიკის ბრალი - ყველაფერი ბაზარზე მოთამაშე ეკონომიკურ აგენტებს ბრალდება.

საერთოდ საკითხავია, შეთანხმებული ქმედება რატომ არის კონკურენციის დარღვევა ან რატომ უშლის ხელს ბაზრის განვითარებას (თუ არ შეუთანხმდი, გაურიგდი - გათვალე ვის გაურიგდე და ვის არა, ითამაშე ფასებით და ა.შ. როგორ უნდა განვითარდე და გაძლიერდე ბაზარზე გაუგებარია, ან სხვა რა არის კონკურენცია, თუ არა ზემოთ ჩამოთვლილი ქმედებები - მაქსიმალურად დაბალი ფასი მაქსიმალურად მაღალი ხარისხის სანაცვლოდ, სწორედ ზემოაღნიშნული ქმედებების, კონკურენციაში გამარჯვებისთვის ბრძოლის შედეგია). თუმცა ეს საკითხები სცდება ჩვენი კვლევის თემას და სხვა პრიზმაში გადაჰყავს მსჯელობა.

ჩვენი ორი ნაშრომის შეჯამების სახით შეიძლება ითქვას, რომ **1. კონკურენცია სანჯავის ბაზარზე მითია და არა რეალობა 2. თანამედროვე კონკურენციის მარეგულირებელი ნორმები უფრო ხელს უშლიან ბაზრის განვითარებას ვიდრე ხელს უწყობენ მას** - აქ შეიძლება ოპონენტებმა თქვან, რომ ერთი მაგალითის განხილვით ასეთი დასკვნის გამოტანა არარელევანტურია. თუმცა, ამ ერთი მაგალითიდან კარგად ჩანს რეგულირების მოქმედებისა და მისი ეფექტიანობის ტენდენციები. ხშირად არ ჩირდება არანაირი „ჩაღრმავებული“ კვლევები იმას, რომ დაინახო, იდენტიფიკაცია მოახდინო და შეაფასო პრობლემა რომელიც „ცხვირწინ გიდევს“ და იმდენად მარტივია რომ „შეუიარაღებელი თვალთაც“ ცხადად ჩანს მისი არსი.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე შეიძლება ითქვას, რომ დამატებითმა კვლევამ, ჩვენი აზრით, კიდევ უფრო გაამყარა ჩვენს მიერ ნაშრომის პირველ ნაწილში ნარმოდგენილი რეკომენდაციები:

- 1. უნდა მოხდეს საფუძველიანი კვლევა და არა-

1 რეკომენდაციებთან დაკავშირებით ვრცელი ინფორმაცია (არგუმენტები რის გამოც იქნა რეკომენდაციები ნარმოდგენილი) შეგიძლიათ იხილოთ ნაშრომის პირველ ნაწილში [9] <https://neweconomist.com.ge/journal/archive/28/>

“All the labour of man is for his mouth”
(Bible, Ecclesiastes 6:7)

ON THE DEVELOPMENT OF ECONOMIC RELATIONS AND ORIGIN OF GRAPHIC SIGNS (ACCORDING TO ARCHAEOLOGICAL MATERIALS DATED BACK TO 3.3 MILLION – 10,000 YEARS AGO)

Copyright © 2024 the Author/s
Peer review method: Double-Blind
Accepted: May 19, 2024
Published: June 12, 2024
Original scientific article
DOI suffix: 10.36962/NEC19022024-15

Gia Kvashilava
PhD in Economics
Caucasus International University
ORCID ID: 0000-0002-8511-0203
E-mail: gia.kvashilava@tsu.ge

ABSTRACT

In this paper, the issues of economic relations, origin and development of graphic signs are discussed. In this regard, socio-economic eras and “Upper Paleolithic Revolution” are covered, which show how a person is formed in the process of obtaining livelihood.

The Paleolithic Age – the period when people followed “natural farming” is researched. The development of productive forces expanded the knowledge of nature, especially about the useful properties of natural resources. These qualities were manifested through the means of labor in affecting the objects of labor in the process of production, which contributed to the association of men and the division of labor in order to obtain, by common action, the objects of labor. This process arised and developed languages, abstraction, conventional graphic signs, etc.

Keywords: economic relations, socio-economic eras, Paleolithic Age, Upper Paleolithic Revolution, graphic signs

REFERENCES:

1. Bar-Yosef, O. 2002, The Upper Paleolithic Revolution, *Annual Review of Anthropology*, Vol. 31, Issue 1, pp. 363-393.
2. Bar-Yosef, O., et al. 2011, Bar-Yosef, O., Belfer-Cohen, A., Mesheviliani, T., Jakeli, N., Bar-Oz, G., Boaretto, E., Goldberg, P., Kvavadze E., and Matskevich, Z., Dzu-
zuana: an Upper Palaeolithic Cave Site in the Caucasus Foothills (Georgia), *Antiquity*, Vol. 85, pp. 331-349.
3. Biraben, J.-N. 1979, Essai sur l'évolution du nombre des hommes, *Population*, 34e année, №1, pp. 13-25.
4. Bourrillon, R., et al. 2018, Bourrillon, R., White, R., Tartar, E., Chiotti, L., Mensan, R., Clark, A., et al., A new Aurignacian engraving from Abri Blanchard,

დამარბი

სამეცნიერო ტენდერის სახელის შენაძინებელი 2022-2023 წწ.

სამეცნიერო ტენდერის სახელი	საბიუჯეტო კოდი	ბიუჯეტის რაოდენობა	საბიუჯეტო კოდი	საბიუჯეტო კოდი	საბიუჯეტო კოდი	საბიუჯეტო კოდი	საბიუჯეტო კოდი	საბიუჯეტო კოდი	საბიუჯეტო კოდი	საბიუჯეტო კოდი
საბიუჯეტო კოდი	0702000000	1000000	05.11.2023	1	საბიუჯეტო კოდი	3.95	3.97	3.95	3.97	3.95
საბიუჯეტო კოდი	0702000000	3000000	05.11.2023	2	საბიუჯეტო კოდი	3.94	3.96	3.94	3.96	3.94
საბიუჯეტო კოდი	0702000000	2000000	05.11.2023	1	საბიუჯეტო კოდი	3.94	3.95	3.94	3.95	3.94
საბიუჯეტო კოდი	0702000000	1000000	05.11.2022	1	საბიუჯეტო კოდი	3.99	3.99	3.99	3.99	3.99
საბიუჯეტო კოდი	0702000000	3000000	05.11.2022	1	საბიუჯეტო კოდი	3.97	3.99	3.97	3.99	3.97
საბიუჯეტო კოდი	0702000000	2000000	05.11.2022	1	საბიუჯეტო კოდი	3.17	3.74	3.17	3.74	3.17

4 ფასი დაანგარიშებულია 4 მსხვილი საწვავის კომპანიის (შპს „ლუკოილ ჯორჯია“-ს, შპს „სოკარ ჯორჯია პეტროლიუმ“-ს, შპს „სან პეტროლიუმ ჯორჯია“-ს (გალფი) და სს. ვისოლ პეტროლიუმ ჯორჯია“-ს) ქსელში გამოცხადების დღეს საწვავზე არსებული ფასის საშუალო არითმეტიკულს შესაბამისად. ინფორმაცია მოძიებულია აღნიშნული კომპანიების ოფიციალური ვებ-გვერდებიდან: https://gulf.ge/ge/fuel_prices?page=; https://sgp.ge/ge/price?start_date=2022-11-11&end_date=2022-12-30; <http://www.lukoil.ge/prices-history>; <https://my.wissol.ge/public/fuelprices>

5 საწვავის, ვრო რეგულარის კონსოლიდირებული ტენდერის ბმული 2023 წ. <https://tenders.procurement.gov.ge/public/?lang=ge>

6 საწვავის, პრემიუმის, კონსოლიდირებული ტენდერის ბმული 2023 წ. <https://tenders.procurement.gov.ge/public/?lang=ge>

7 საწვავის, სუპერის, კონსოლიდირებული ტენდერის ბმული 2023წ. <https://tenders.procurement.gov.ge/public/?lang=ge>

8 საწვავის, ევრო რეგულარის კონსოლიდირებული ტენდერის ბმული 2022წ. <https://tenders.procurement.gov.ge/public/?lang=ge>

9 საწვავის, პრემიუმის, კონსოლიდირებული ტენდერის ბმული 2022 წ. <https://tenders.procurement.gov.ge/public/?lang=ge>

10 საწვავის, სუპერის, კონსოლიდირებული ტენდერის ბმული 2023წწ. <https://tenders.procurement.gov.ge/public/?lang=ge>